

GRØN SUCCES

LOKAL OMSTILLING DER RYKKER

ZEROsport
KLIMAMÆRKE I SØNDERBORG

ENERGI
AKADEMIET

ENERGI FONDEN

ProjectZero

ZEROsport

For at få sportsfaciliteterne til at sænke CO2-udledningen har Sønderborg kommune sammen med ProjectZero indført en klimamærkeordning, som sportsfaciliteter kan blive en del af, hvis de sparer mere end 10 % på energien. I dag er størstedelen af Sønderborg-områdets sportsfaciliteter aktive deltagere, og de har gennemsnitligt sparet 20 %.

SØNDERBORG

Baggrund

Denne beskrivelse af ZEROsport er en del af en serie casebeskrivelser af succesfulde lokale grønne omstillingsprojekter.

Formålet med casebeskrivelserne er at inspirere til etablering af nye og flere lokale grønne projekter.

Til hver af casebeskrivelserne er der produceret en kort film, som du kan se på www.grønsucces.dk

Læsevejledning

Denne casebeskrivelse er inddelt i fem forskellige afsnit, som kan læses selvstændig. Hvis man fx kun er interesseret i projektets forløb, eller hvilke resultater der blev opnået, kan man springe direkte til disse afsnit.

Afsnittene er inddelt på følgende måde:

Projektets forløb

Beskrivelse af projektets forskellige faser - fra idé til drift.

Drivkraft / Motivation

Hvor kom inspirationen til projektet fra? Hvad fik aktørerne til at igangsætte netop dette projekt?

Lokale forudsætninger

Områdets lokale styrker, samarbejder og/eller en kultur som fremmede projektet. Samt hvilke styrkepositioner – socialt og økonomisk – der findes i området.

Aktører og ressourcer i området

Hvem tog initiativ til projektet, fordelingen af rollerne aktørerne imellem og hvilke kompetencer de involverede har.

Resultater

Projektets resultat. Blev alle de tiltænkte tiltag realiseret, styrkede projektet det lokale fællesskab, og har det været en platform for andre projekter?

Anbefalinger

Generelle anbefalinger til, hvordan man lokalt kan gennemføre succesfulde omstillingsprojekter. De er blevet til på baggrund af denne case og de andre cases, der indgår i projektet *Grøn Succes - lokal omstilling der rykker*.

Projektets forløb

Sønderborg Kommune besluttede i 2006, at de ville være et internationalt fyrtårn for intelligent energihåndtering. Det førte til en overordnet målsætning om at blive CO₂-neutral i år 2029 og etableringen af et offentligt-privat partnerskab, ProjectZero. Ét af partnerskabets tiltag er, at få sportsfaciliteter til at lave energibesparelser, hvorefter de bliver ZEROsports-certificeret.

ZEROsport-programmet blev startet af det offentlig-private partnerskab, ProjectZero i samarbejde med Fritidsafdelingen i Sønderborg kommune.

ProjectZero omsætter byrådets klimaambitioner til handling, gennem bl.a. koordineret planlægning og effektmonitorering.

Futura Syd

ProjectZero udspringer af den daværende tænketank, FuturaSyd.

Tænketanken omfattede en bred vifte af førende aktører i lokalsamfundet med repræsentanter fra universitetet, hospitalet, gymnasierne, erhvervsfolk, en tidligere borgmester og kommunaldirektøren.

De ønskede at ændre Sønderborgområdets nedadgående kurve med aftagende befolkningstilvækst og arbejdspladser.

Byens Havn

Et af de første konkrete projekter, der udsprang af tænketankens arbejde, var et fokus på havnen.

Projektet 'Byens Havn' skulle bidrage til, at Sønderborg by fik styrket sin rolle som en levende by med høj kvalitet og stor tiltrækningskraft.

Sønderborg Havneseelskab A/S indgik derfor i 2007 en aftale med arkitekten Frank Gehry om at udarbejde en masterplan for omdannelse af det centrale havneområde.

Masterplanen skulle omdanne erhvervshavnen i Sønderborg til et levende miljø med hotel, kunsthall,

multikulturhus, kontorer og boliger. Bygninger på i alt ca. 50.000 m².

Omdannelsen af havneområdet skulle ske over en årrække. Ved dette studies afslutning i starten af 2019 er omdannelsen stadigvæk i gang.

Initiativgruppen

Med baggrund i Tænketanken gik en initiativgruppe i gang med at formulere ideer til, hvordan Sønderborg kunne udvikle sig med afsæt i en ambitiøs indsats på klima- og energiområdet.

Efterfølgende mødtes en gruppe af lokale erhvervsfolk for at videreudvikle ideen.

Multikulturhuset er en del af Frank Gehrys masterplan for havnearealernes omdannelse. Det er et moderne nybyggeri og et renoveret gammelt pakhús, der er "smeltet" sammen.

Fokus på intelligent energihåndtering

Sideløbende med fokus på omdannelsen af den gamle erhvervshavn, konkluderede initiativgruppen, at Sønderborgs virksomheder havde en teknologisk førerposition inden for intelligent energihåndtering, idet mange virksomheder i Sønderborg beskæftigede sig med forskellige elementer inden for dette område.

De konkluderede derfor, at Sønderborg skulle satse på de forretningsmæssige muligheder, som førerpositionen

Fakta om Sønderborg

- Sønderborg kommune og by ligger i Region Syddanmark
- Sønderborg by har 27.785 indbyggere
- Sønderborg Kommune har 75.264 indbyggere

inden for intelligent energihåndtering rummede for Sønderborg.

Derudover skulle forretningsudviklingen kobles sammen med det stigende fokus på løsninger af de globale klimaproblemer.

Verdensklasse

Initiativgruppen inviterede Jørgen Mads Clausen, daværende administrerende direktør for Danfoss til et møde og præsenterede ham for deres idé til at udvikle Sønderborg.

Danfoss var og er Sønderborgs største virksomhed, så det var vigtigt for Tænk tanken at få Jørgen Mads Clausen med på projektet fra starten.

Danfoss A/S hovedkvarter i Elsmark-Lunden. Virksomheden er den største i Sønderborg og er en international koncern.

Jørgen Mads Clausen ville støtte projektet på betingelse af, at det ikke bare var et lille kommunalt projekt, men derimod et projekt, der sigtede mod at være i verdensklasse.

Realiseringen af ProjectZero

I foråret 2007 skrev initiativgruppen et visionspapir og fik et firma til at kortlægge, hvad man var gode til og ikke så gode til i Sønderborg-området.

Initiativgruppen havde dermed en rapport, der detaljeret viste udfordringerne for Sønderborg, og et visionspapir, der viste, hvordan man kunne modgå dette, skabe vækst og brande Sønderborg nationalt og internationalt.

Efterfølgende præsenterede formanden for tænketanken og et medlem i initiativgruppen samt ProjectZero's kommende direktør, projektet for byrådet på et møde i maj 2007.

Byrådet bakkede op om visionen for Sønderborgområdet og om at starte et offentlig-privat partnerskab.

Den kommunale involvering

Sønderborg kommune var på dette tidspunkt lige blevet sammenlagt som en fusion af syv kommuner.

Både politikerne og forvaltningen var derfor travlt beskæftiget med at få de nye arbejdsgange til at fungere.

Den nye borgmester så positivt på idéen i visionen om et CO₂-neutralt Sønderborg i år 2029. Visionen kunne være med til at skabe ny sammenhængskraft i den nye kommune, og ProjectZero blev derfor udpeget som et af byrådets fyrtårne.

Kommunen etablerede internt et klimasekretariat med fokus på kommunen som virksomhed og kommunens klima- og energi politikker og handlinger.

Samspelet med kommunen

Selv om kommunen var en partner i ProjectZero, var der de første par år uklarheder omkring ansvarsfordelingen mellem kommunens klimasekretariat og ProjectZero.

Arbejdsdelingen mellem ProjectZero og kommunen blev løst og er i dag sådan, at kommunens klimasekretariat har ansvaret for kommunen som virksomhed, servicering af byrådet og for den kommunale rammesætning.

ProjectZero-visionen omfatter alle dele af lokalsamfundet og ProjectZero-sekretariatet katalyserer derfor de nødvendige indsatser sammen med en løbende planlægning og monitorering.

Tanken var, at en så stor omstilling ikke kan gøres af en enkelt part alene. Kommunen skal løfte sin del og det private sin del.

Fakta om ProjectZero

- Fyrtårn for Sønderborgs omstilling til et CO₂-neutralt samfund i år 2029
- Katalysere vækst og nye grønne arbejdspladser
- Offentligt privat partnerskab
- Forankret i ProjectZero-Fonden
- Indskud fra SE, Bitten & Mads Clausens Fond, DONG Energy og Nordea-fonden

ZEROsport-programmet

Efter at ProjectZero-sekretariatet blev oprettet i 2007, gik arbejdet i gang med at finde ud af, hvordan målsætningen skulle realiseres.

Starten

I 2014 blev ZEROsport etableret som et fælles udviklingsprojekt mellem ProjectZero og Fritidsafdelingen i Sønderborg Kommune.

Det blev startet med inspiration i et program om energibesparelser i butikker - ZERObutik - som ProjectZero havde kørt siden 2008.

Formålet med ZEROsport-programmet er, at få idrætsanlæg og foreninger med eget klubhus til at spare på energien og omstille deres energiforsyning til vedvarende energikilder.

Både private, selvejende og kommunale anlæg samt klubhuse kan blive ZEROsport-certificerede.

De sportsfaciliteter, der gerne vil være en del af ZEROsport-konceptet, har årligt opgjort deres energiforbrug og deltaget i periodiske fællesmøder med fokus på at realisere energibesparelser.

På baggrund af fælles inspirationsmøder og benchmarking var det herefter op til den enkelte sportsfacilitet at reducere energiforbruget og omlægge til VE-forsyning.

Reduktionen kan ske gennem daglig energiledelse, aktiv inddragelse af brugerne i bygningen og tekniske tiltag som udskiftning af lys og andre energitunge installationer.

Det oprindelige koncept var, at når sportsfaciliteten kunne dokumentere energibesparelser på 10 % eller mere, ville de modtage en certificering som ZEROsport.

Fakta om ZERObutik

- En ZEROsport certificeret sportsfacilitet modtager et diplom samt et klistermærke
- Det er et synligt bevis over for brugerne, at klubben gør en aktiv indsats for klimaet
- Diplomet fremhæver sportsfacilitetens samlede CO₂-besparelse og de indsatsområder, man har arbejdet med for at opnå den
- 27 af de 48 sportsfaciliteter i Sønderborgområdet deltager i programmet
- Hovedparten har lavet en reduktion mellem 10-20 %
- Fire sportsfaciliteter har besparet over 40 %

Netværksmøder

Som en del af at være certificeret en ZEROsport-facilitet, bliver man inviteret til 1-2 årlige netværksmøder.

Her kan deltagerne høre eksperter fortælle om et tema, der er aftalt ved det forudgående møde.

Mødet slutter med en "rundt om bordet" session. De fremmødte – normalt halinspektører og bestyrelsesmedlemmer – fortæller her om, hvilke tiltag de har implementeret, og erfaringerne med disse.

Det er en god måde at dele erfaringer på, og det er tit mere håndgribeligt, når det er en anden sportsfacilitet, der fortæller om tiltag, end hvis det var en udefrakommende ekspert.

Det nye Klimamærke

Klimamærket - som går igen i alle ZERO-programmerne – blev relanceret i 2017.

Før var der kun det samme klimamærke, som alle sportsfaciliteter fik, når de havde reduceret energiforbruget med 10 %.

ProjectZero sekretariatet iværksatte derfor en revision af klimamærket, så deltagerne ville få et incitament til kontinuerligt at lave energibesparende tiltag.

Det nye klimamærke er opdelt i forskellige kategorier alt efter hvor store besparelser, der er opnået.

Klimamærket fik samtidigt en grafisk makeover, men der er stadig tale om et diplom til at hænge i klubben eller hallen.

Diplomet er desuden tilføjet fire overordnede indsatsområder, så det er tydeligt, hvor den enkelte sportsfacilitet har gjort en indsats.

Gratis energiscreening

I sammenhæng med at ordningen blev relanceret, ville kommunen også skabe yderligere momentum for, at sportsfaciliteterne kom videre med at lave flere energibesparende tiltag.

I 2018 tilbød kommunen derfor alle allerede certificerede ZEROsport-faciliteter, som ikke er kommunale, at de kunne få en gratis energiscreening af en ekstern konsulent.

10 sportsfaciliteter tog imod tilbuddet, og fik derved et oplyst grundlag for at kunne planlægge fremtidige energibesparende tiltag.

Drivkraft og motivation

For at modgå en negativ udvikling i vækst og fraflytning af borgere fik en gruppe erhvervsfolk den idé, at Sønderborg skulle være et internationalt fyrtårn for intelligent energihåndtering. En af indsatserne har været at aktivere Sønderborgs sportsklubber.

Grøn vækst

ProjectZero blev bl.a. startet på grundlag af dystre forudsigelser om svindende vækst og reduceret befolkningstal i Sønderborg-området.

Her så nogle visionære personer, at man kunne bruge en af byens styrkepositioner, intelligent energistyring og energieffektivisering, til at vende den negative udvikling ved at satse på en lokal grøn omstilling.

Fokus på den grønne omstilling i Sønderborg kom derved ikke alene ud fra grøn idealisme hos hovedpersonerne, den kom også som løsningen på et problem ved at udnytte en lokal styrkeposition.

Et fokus på at omstille Sønderborg til at være CO₂-neutral i 2029, ville spille ind til fordel for erhvervslivets styrker i Sønderborg og dermed vende den negative udvikling.

Selve ZEROsport-programmet blev startet af ProjectZero ud fra forståelsen af, at alle dele af Sønderborg skal bidrage for at nå målet i 2029.

ZEROsport skal ses som et naturligt element i målsætningen for Sønderborg og ProjectZeros arbejde. Det er lige dele vækst og grøn idealisme.

Økonomisk fortjeneste

Der er ingen tvivl om, at det er meget vigtigt for sportsfaciliteterne, at de energibesparende tiltag kan tjene sig selv hjem igen, og gerne med en kort tilbagebetalingstid.

Det er også derfor, at størstedelen af sportsfaciliteterne ligger i den hvide kategori med en energibesparelse på mellem 10-20 %.

Sportsfaciliteterne laver besparelserne med den korteste tilbagebetalingstid først. Jo mere de vil spare på energien, jo større tiltag er det, og tit med en længere tilbagebetalingstid.

Sønderborg kommune har en årlig pulje på 1,5 mio. hvor foreningerne kan søge op til 300.000 kr. fra. Ved tildelingen vægter kommunen egenfinansiering og om foreningen er med i ZEROsport-programmet højt.

Sportsfaciliteterne er generelt gode til at få investeringerne sponsoreret af lokale virksomheder.

Lokale forudsætninger

Et aktivt lokalt erhvervsliv, der var vant til at samarbejde, fik sat gang i visionen om Sønderborg som et internationalt fyrtårn inden for en bæredygtig omstilling af et større lokalt område.

Tekniske virksomheder

Sønderborg-området er kendetegnet ved have en stor del "teknisk stærke" virksomheder.

Sønderborg har derfor en høj andel af f.eks. ingeniører i befolkningen kombineret med andre typer tekniske uddannede fagfolk.

Danfoss og LINAK er de mest kendte lokale virksomheder, men også virksomheder som OJ Electronics og NIKO underbygger dette forhold.

Sønderborg er derved kendetegnet ved stærke kompetencer, når det gælder elektronik og mekatronics. Syddansk Universitet og EUC Syd understøtter disse kompetencer med både forskning og undervisning.

Aktivt lokalt erhvervsliv

Der er i Sønderborg tradition for, at store udfordringer løses i tæt samarbejde. Sønderborg er også præget af, at den største virksomhed - Danfoss - er meget forbundet til området, og via sin fond støtter forskellige lokale projekter.

Disse forhold har ført til flere offentligt-private partnerskaber såsom havneprojektet og ProjectZero.

Politisk opbakning

En vigtig forudsætning for, at ProjectZero og herunder ZEROsport-programmet er lykkedes, har været en stærk lokalpolitisk opbakning.

Der var to primære grunde til, at et enigt byråd støttede visionen.

Der var en reel politisk vilje til at finde måder til at skabe vækst i Sønderborg.

Sønderborg kommune manglede desuden en ny fælles vision, som kunne samle den nyligt sammenlagte kommune.

Sønderborg kommune var nemlig i 2007, som en del af kommunalreformen, blevet etableret gennem en sammenlægning af flere kommuner.

Endelig er kommunalpolitikere altid meget lydhyre, når områdets førende erhvervsliv er enige om at promovere en fælles vision.

Aktører og ressourcer i området

Det var tre lokale erhvervsfolk, som sammen startede ProjectZero. Siden er projektet drevet succesfuldt af den samme direktør. ZEROsport er blevet en succes gennem politisk opbakning og ejerskab fra bestyrelserne i sportsforeningerne samt driftspersonalet i de kommunale sportsanlæg, som kan se ideen i at spare på energien og spare penge.

Initiativgruppen

Journalist Hanne Risgaard samt de to lokale forretningsfolk Bjarne Rasmussen og Asger Gramkow startede initiativgruppen med baggrund i tænketanken FuturaSyd. Gruppen var sammensat sådan, at de havde kontakt til forskellige aktører i Sønderborg.

En vigtig faktor var også, at de fik Jørgen Mads Clausen - daværende administrerende direktør for Danfoss A/S og nuværende bestyrelsesformand – til at bakke op om projektet.

Peter Rathje er direktør for ProjectZero, som er et offentligt-privat partnerskab, der har igangsat ZERObutik.

Direktør for ProjectZero

Peter Rathje blev i sommeren 2007 ansat som direktør for ProjectZero og har været det lige siden.

Peter Rathje blev ansat til at lede ProjectZero, da han tidligere havde leveret forandring i erhvervsvirksomheder og været formand for bl.a. Sønderborg Erhvervsråd.

Peter Rathje var med til at igangsætte ProjectZero. Sammen med formanden for tænketanken FuturaSyd, Asger Gramkow, tog han tog til byrådsmøder og snakkede med erhvervslivet for at skabe opbakning til visionen og projektet.

Kommunen

ZEROsport er forankret i Sønderborg Kommunes Fritidsafdeling. Kommunens fritidskonsulent har den daglige kontakt med de ansatte og bestyrelserne i sportsfaciliteterne.

ZEROsport-programmet har fokus på at få engageret de selvejende sportsfaciliteter og foreningerne, men også de kommunale sportsfaciliteter kan certificeres.

De kommunale sportsfaciliteter ligger under Drift- og Teknikafdelingen. De står for vedligehold og renovering af de forskellige haller. Derudover har kommunen en klimakoordinator, som sammen med fritidskonsulenten, sikrer programmets fremdrift.

Foreninger og selvejende faciliteter

Det er bestyrelserne i de forskellige foreninger, som beslutter, om de skal ansøge om blive certificeret ZEROsport. Hvem der står for at implementere de energibesparende tiltag, varierer med typen af forening.

I de selvejende faciliteter, som fx har en stor hal, er det halinspektøren, der har styr på den daglige drift, og nye tiltag godkendes typisk af bestyrelsen.

I de mindre foreninger, hvor der fx kun er et klubhus, er det bestyrelsen og medlemmerne selv, der står for at finde på og implementere energibesparende tiltag.

Borgmesteren

ProjectZero og ZEROsport har bred politisk opbakning i Sønderborg byråd, idet ProjectZero er et af byrådets tre fyrtårne.

Den siddende borgmester har, siden ZEROsport startede i 2014, overrakt diplomer til sportsfaciliteterne i forbindelse med Frivillighedsfesten i foråret.

Resultater

Sønderborg har i perioden 2007 - 2017 realiseret en CO₂-reduktion på 35 %. 27 ud af de 48 sportsfaciliteter i Sønderborg-området er nu ZERO-sport-certificeret. Sportsfaciliteterne bidrager med besparelser på el og varme samtidig med, at de inspirerer borgerne i fællesskabet.

CO₂-reduktion i Sønderborg

Sønderborg har sat sig selv et ambitiøst mål om at blive CO₂-neutral i 2029. For at nå det er der også sat et delmål om, at der skal ske en halvering af CO₂-udledningen i 2020. I perioden 2007 - 2017 har Sønderborg opnået en CO₂-reduktion på 35 %.

ZEROsport

ZEROsport blev opstartet i 2014 af Sønderborg Kommune og ProjectZero.

I dag er ZEROsport primært drevet af frivillige indsatser i sportsfaciliteterne med en årlige monitorering foretaget af den klimaansvarlige i Sønderborg kommune.

Af de 48 sportsfaciliteter i Sønderborg-området er 27 certificeret som ZEROsport.

Det nye ZEROsport-mærke med opdeling i forskellige klasser har betydet, at sportsfaciliteterne har en ekstra motivation for at gennemføre yderligere energibesparende tiltag.

De resterende sportsfaciliteter

Fra ProjectZero og kommunens side er man opsat på at få de resterende sportsfaciliteter med i ZEROsport-programmet.

De bliver derfor inviteret med til netværksmøderne, og fritidskonsulenten gør også opmærksom på programmet i sin daglige kontakt med foreningerne og de selvejende faciliteter.

Besparelser

De sportsfaciliteter, der er med i ZEROsport, har dokumenteret deres tiltag og den beregnede effekt.

De mest typiske energibesparende tiltag er udskiftning af den gamle belysning til LED. Sportsfaciliteterne får deraf et reduceret elforbrug.

Diplommodtagerne i 2018 og 2019

Guld (energireduktion 51-70 %)

- Broagerlands Rideklub
- Nordborg Roklub
- Sydals Hallen
- Ulkebøl Hallen

Bronze (energireduktion 21-30 %)

- Diamanten
- Augustenborg hallerne

Hvid (energireduktion 10-20 %)

- SFS hallen
- Sønderborg Tennisklub
- Augustenborg Roklub
- Kværs Hallerne
- Cyklemotion Sønderborg

De deltagende sportsforeninger har realiseret en gennemsnitlig besparelse på 20 %.

Broagerlands Rideklub

Broagerlands Rideklub fik i 2018 tildelt et GULD-diplom for at have reduceret deres energiforbrug med 58 %.

Det gør Broagerlands Ride klub til den sportsfacilitet i Sønderborg-området, der har reduceret energiforbruget mest under ZEROsport-programmet.

I perioden 2010 - 2015 lykkedes det bl.a. klubben at reducere elforbruget fra 40.000 kWh til 16.500 kWh.

Skiftet fra gamle energitunge natriumlamper i ridehallen til nye energieffektive LED-armaturer har været en stor del af løsningen.

Men selve styringen af de nye LED-armaturer har også haft en effekt. De nye LED-armaturer styres med bevægelsesfølere, og de tænder først, når der er behov for ekstra lys.

De gamle lamper var tidsstyret, så lyset kunne sagtens være tændt i hallen, selvom der ikke var nogen aktivitet. Derudover giver de nye armaturer et meget bedre lys.

Anbefalinger

Læs seks anbefalinger til, hvordan man lokalt kan gennemføre succesfulde omstillingsprojekter. De er blevet til på baggrund af denne case og de syv andre cases, der indgår i projektet Grøn Succes – lokal omstilling der rykker.

1. **Fælles vision:** Opstil i fællesskab en vision for projektet, som flest mulige i lokalområdet finder spændende. Visionen kan være et modsvar til en udefrakommende udfordring eller ønsket om at styrke sammenholdet i lokalsamfundet, iværksætte en lokal bæredygtig udvikling eller tiltrække nye og ressourcestærke beboere m.m.
2. **Organisering af projektet:** Kortlæg hvordan projektet organiseres bedst. Er der allerede et lokalråd, et skoleråd, en brugsforening eller andet formaliseret samarbejdsform, som projektet kan placeres hos, eller skal der oprettes en ny projektorganisation?
3. **Kortlæg de lokale ressourcer:** Hvem vil være oplagte at inddrage i projektorganisationen? Hvem har tid, relevant erfaring, opbakning lokalt osv. Husk også de små, men vigtige bidrag, som at bage en kage og lave kaffe og gå rundt med indkaldelser. Fordel rollerne i projektet så bredt som muligt i forhold til viden, engagement, tidsmæssige muligheder osv.
4. **Byg oven på en succes:** Det kan være et projekt, som man i lokalsamfundet har arbejdet sammen om tidligere fx etablering af fælleshus, idrætsfaciliteter, renoveringsprojekter m.m., som har givet viden, socialt netværk, identitet eller styrke og dermed kan danne grobund for nye projekter.
5. **Åben og involverende proces:** Sørg for en åben og bredt involverende og informerende proces, hvor der skabes en så bred lokal opbakning til det grønne omstillingsprojekt som muligt. Markedsfør betydningen af projektet - herunder behovet for at have noget at samles om lokalt.
6. **Aftal samarbejdsform med kommunen:** Sørg for, at kommunen inddrages tidligt i projektet bl.a. ved at skitsere projektets vision i forhold til politikere og embedsmænd. Sørg for at afstemme med kommunen, hvordan projektet skal køres. Det er ikke godt, hvis de lokale aktører forventer for meget af kommunen, og heller ikke godt, hvis kommunen lægger sin arbejdsform ned over hovedet på de lokale aktører.

GRØN SUCCES
LOKAL OMSTILLING DER RYKKER

Yderligere information

Hvis du vil vide mere om grønne omstillingsprojekter, kan du kontakte Det Økologiske Råd på tlf. 33 15 09 77 eller læse mere på vores hjemmeside www.ecocouncil.dk

Hvis du er interesseret i mere information og rådgivning i forhold til at lave et program, der kan skabe incitament til energibesparende tiltag i idrætsanlæg og foreninger med eget klubhus, kan du kontakte Sønderborg kommunes fritidsafdeling eller klimasekretariat.

Du kan også læse mere om ZEROsport på www.projectzero.dk.

ISBN: 978-87-93630-13-0

Det Økologiske Råd, juni 2019

Dette casestudie er gennemført af Det Økologiske Råd som led i projektet *Grøn Succes – lokal omstilling der rykker*.

Projektet er gennemført i perioden medio 2018 til medio 2019 i et samarbejde med *Samsø Energiakademi* og *Videncenter for Energibesparelser i bygninger / Teknologisk Institut Taastrup*.

Projektet er finansieret af Energifonden.

Hvis du vil vide mere, kan du gå ind på Det Økologiske Råds hjemmeside for projektet på:

www.grønsucces.dk

Det Økologiske Råd er en uafhængig miljøorganisation, der arbejder for at fremme en grøn og bæredygtig omstilling af samfundet. Vi arbejder med et bredt felt af emner indenfor miljø- og klimaområdet, hvor vi bidrager med viden og realistiske løsninger.

Citering, kopiering og øvrig anvendelse af notatet kan frit foretages med angivelse af kilde.

www.ecocouncil.dk